

Ђорђе Р. Оташевић*

(Институт за српски језик САНУ, Београд)

РОДНИ ПАРОВИ У РЕЧНИЦИМА НОВИХ РЕЧИ И СЕКУНДАРНОСТ ФЕМИНАТИВА

У раду се анализира заступљеност родних парова у речницима нових речи. Процент неологизама који су засведочени с оба родна парњака у односу на број неологизама који су наведени без свог родног парњака у *Речнику нових речи* Ј. Ћирилова из 1982. године износи само 2,66% (у огромној већини случајева недостаје феминатив). У још необјављеној првој свесци *Речника нових речи* Ђ. Оташевића, М. Николић и В. Ђорђевић број неологизама који су засведочени с оба родна парњака већи је од броја неологизама у коме један од родних парњака недостаје. Код најновијих неологизама који су карактеристични за језик младих, оба родна парњака појављују се истовремено у готово свим случајевима. Претпостављамо да ће у блиској будућности број родних парова чија су се оба родна парњака појавила истовремено бити толико велики и толико фреквентан да ће конотација секундарности, карактеристична за феминативе у прошлости, у потпуности или у највећој мери нестати.

Кључне речи: родни парови, феминатив, речници нових речи

У раду се анализира заступљеност родних парова у речницима нових речи.

У њему се користе термини *родни пар* и *родни парњак*, на које до сада у лингвистичкој литератури нисмо наишли¹ због чега ћемо их овде дефинисати. Родни пар је пар лексема које се разликују једино у роду (*учитељ – учитељица, професор – професорка, социолог – социолошкиња*). Родни парњак је један од чланова родног пара. У српској лингвистици користе се термини *моциони пар* и *моциони парњац*.

У *Речнику нових речи* Јована Ћирилова [Ћирилов 1982] наведена су два родна пара: *најављивач – најављивачица, стјуард – стјуардеса*. Шездесет девет именица мушког рода нема свој родни парњак. Без родног

* djordje.otasevic@isj.sanu.ac.rs

¹ Изузетак је наш рад из прошлог броја „Новоречја“ (Оташевић 2020).

парњака је и шест феминатива². Процент неологизама који су засведочени с оба родна парњака у односу на број неологизама који су наведени без свог родног парњака износи у овом речнику 2,66% (2,89% у односу само на неологизме без феминатива).

У *Речнику нових речи* Ивана Клајна [Клајн 1992] налази се десет родних парова: *билдер* – *билдерка*, *ванземаљац* – *ванземаљка*, *вицешампион* – *вицешампионка*, *водител**³ – *водителница*, *гастарбајтер* – *гастарбајтерка*, *младоста* – *младосташица*, *панкер* – *панкерка*, *полуфиналиста* – *полуфиналисткиња*, *џогер* – *џогерка*, *шоумен* – *шоуменица*. Сто деведесет две именице мушког рода немају свој родни парњак⁴. У речнику су обрађена и четири феминатива која немају свој родни парњак: *мисица*, *нимфета*, *твигица* и *хостеса*. Процент неологизама који су засведочени с оба родна парњака у односу на број неологизама који су наведени без свог родног парњака износи у овом речнику 5,1% (5,2% у односу само на неологизме без феминатива).

Di you speak anglosrpski? : Rečnik novijih anglicizama [ВАСИЋ, ПРЋИЋ, НЕЛГЕБАУЕР 2001] први је речник нових речи објављен у 21. веку. У речнику је наведен двадесет један родни пар: *бебиситер* – *бебиситерка*, *бејбиситер* – *бејбиситерка*, *бизнисмен* – *бизнисменка*, *билдер* – *билдерка*, *бодибилдер* – *бодибилдерка*, *даркер* – *даркерка*, *дилер* – *дилерка*, *ејлијен* – *алијенка*, *кулер* – *кулерка*, *менаџер* – *менаџерка*, *панкер* – *панкерка*, *репер* – *реперка*, *рокер* – *рокерка*, *свингер* – *свингерка*, *снајпериста* – *снајперисткиња*, *снајперка*, *стренџер* – *стренџерка*, *тинејџер* – *тинејџерка*, *трендсетер* – *трендсетерка*, *фронтмен* – *фронтменка*, *шоумен* – *шоуменка*. Четири фемининума немају свој родни парњак: *чирлидерсица*, *хостеса*, *мисица*, *старлета*. Четрдесет шест наведених именица мушког рода нема свој родни парњак⁵. Процент неологизама који су засведочени с оба родна парњака у односу на број неологизама који су наведени без свог родног парњака износи у овом речнику 42% (45,6% у односу само на неологизме без феминатива).

У *Речнику нових и незабележених речи* Ђ. Оташевића [ОТАШЕВИЋ 2008] наведено је сто дванаест родних парова⁶. Речник доноси дванаест феминатива који немају свој родни парњак: *веџерка*, *зечица**, *колгерла*, *мисица*, *навијачица*, *нимфета*, *спонзоруша*, *старлета*, *твигица*, *ултрафеминисткиња*, *хостеса*, *чирлидерсица*. Триста дванаест наведених именица

² Њихов списак в. у Оташевић 2020.

³ Звездицом су означени семантички неологизми.

⁴ Њихов списак в. у Оташевић 2020.

⁵ Њихов списак в. у Оташевић 2020.

⁶ Њихов списак в. у Оташевић 2020.

мушког рода нема свој родни парњак⁷. Процент неологизама који су засведочени с оба родна парњака у односу на број неологизама који су наведени без свог родног парњака износи у овом речнику 34,5%⁸ (35,8% у односу само на неологизме без феминатива).

У још необјављеној првој свесци *Речника нових речи* В. Ђорђевић, М. Николић и Ђ. Оташевића, који бележи неологизме који су се у српском језику појавили од 2000. године до данас, проценат неологизама који су засведочени с оба родна парњака у односу на број неологизама који су наведени без свог родног парњака већи је од 50%. Код неологизама који су у српском језику појавили у последње три године, како показује грађа за овај речник, овај проценат је већи од 75%. Код најновијих неологизама који су карактеристични за језик младих, оба родна парњака појављују се истовремено у готово свим случајевима [в. ОТАШЕВИЋ 2019].

У прошлости, поготово оној даљој, поједине су послове, а њихов број и није тако мали, обављали искључиво или готово искључиво мушкарци. Због тога није било ни потребе за одговарајућим феминативима. Временом многе од тих послова почињу да обављају и жене што доводи до појаве одговарајућих феминатива. Вишедеценијско „кашњење“ многих феминатива у односу на именице мушког рода узроковало је очигледну конотацију секундарности и факултативности феминатива. Све некада типично мушке послове у 21. веку обављају, с ретким изузецима, и жене. И обрнуто. Практично све нове послове данас подједнако обављају и жене и мушкарци због чега се, како је већ поменуто, оба родна парњака најчешће појављују истовремено. Зато претпостављамо да ће у блиској будућности број родних парова чија су се оба родна парњака појавила истовремено бити толико велики и толико фреквентан да ће конотација секундарности⁹, карактеристична за феминативе у прошлости, у потпуности или у највећој мери нестати.

ЛИТЕРАТУРА И РЕЧНИЦИ

ВАСИЋ, ПРЋИЋ, НЕЛГЕБАУЕР 2001: *Du yu speak anglosrpski? : Rečnik novijih anglicizama*. Novi Sad: Zmaj.

⁷ Њихов списак в. у Оташевић 2020.

⁸ Иако је овај речник објављен 2008. године, највећи део грађе ексцерпиран је пре 1998. године тако да се огромна већина у њему обрађених неологизама појавила у српском језику током 80-их година 20. века и прве половине 90-их. Због тога је проценат неологизама који су засведочени с оба родна парњака мањи него што би био да речник садржи углавном неологизме с почетка 21. века.

⁹ О смеру деривације у овом раду се не говори.

КЛАЈН 1992: Иван Клајн, *Речник нових речи*. Нови Сад: Матица српска.

ОТАШЕВИЋ 2019: Ђорђе Оташевић, „Семантичке дефиниције нових феминину-ма“. *Новоречје : Научно-популарни неолошки часопис* 1, Београд, стр. 9–10.

ОТАШЕВИЋ 2020: Ђорђе Оташевић, „Фемининуми (феминативи) у речницима нових речи“. *Новоречје : Научно-популарни неолошки часопис* 3, Београд, стр. 43–66.

ЋИРИЛОВ 1982: Jovan Ćirilov, *Rečnik novih reči : Reči, izrazi i značenja nastali u srpskohrvatskom jeziku posle drugog svetskog rata*. Beograd: Narodna knjiga.

Ђорђе Оташевић

РОДНЫЕ ПАРЫ В СЛОВАРЯХ НОВЫХ СЛОВ

Резюме

В статье анализируется представление родных пар в словарях новых слов. Из года в год увеличивается число неологизмов у которых одновременно засвидетельствована оба родные пара. Поэтому мы предполагаем что в скором будущем коннотация вторичности, которая характеризовала феминативы в прошлом, совсем или почти совсем исчезнет.

Кључне речи: родные пары, феминативы, словари новых слов